Anul VII. 15 Ianuarie, 1913. Nr. 2.

# REVISTA TEOLOGICĂ

ORGAN PENTRU ȘTIINȚA ȘI VIEAȚA BISERICEASCĂ.

— APARE DE DOUĂ ORI PE LUNĂ. —

REDACTOR:

Dr. NICOLAE BĂLAN.

REDACȚIA ȘI ADMINISTRAȚIA: SIBIIU, STRADA REISSENFELS, 11.

CUPRINSUL:

Protopopiat unit la Brașov ... ... ... ... *Ioan Lazar.*
Chestiuni vitale: Există o vieață viitoare? *Dim. I. Cornilescu.*
Principiile ortodoxiei... ... ... ... ... ... Trad. de *I. Beleuță.*
Urcarea salarului profesorilor seminariali ... ... ... ... ... ... ... ... ... ... *Georgiu Ciupe.*
Să cetim Sf. Scriptură! ... ... ... ... ... *Aurel Popoviciu.*
Predică la dumineca Vameșului și a Fariseului ... ... ... ... ... ... ... ... *Dr. Ioan Felea.*
Mișcarea literară ... ... ... ... ... ... ... *N. B.*
Cronică bisericească-culturală: Căsătoria a doua a preoților. Notițe istorice. Cvincvenalele preoților. Marconi — om religios. Adnex la episcopia de Hajdudorogh ... ... ... ... ... ... *G. H.* și *N. B.*
Tipicul cultului religios ... ... ... ... ... *Cantor.*

SIBIIU.

TIPARUL TIPOGRAFIEI ARHIDIECEZANE.

1913.

Anul VII. 15 Ianuarie, 1913. Nr. 2.

# REVISTA TEOLOGICĂ

organ pentru ştiinţa şi vieaţa bisericească.

Abonamentul: Pe un an 10 cor.; pe o jumăt. de an 5 cor. — Pentru România 12 Lei.
Un număr 50 fil.

## PROTOPOPIAT UNIT LA BRAŞOV.

Fraţii noştri uniţi ne-au adus de sărbătorile Naşterii Domnului un frumos dar. Prea neobişnuit nu este acesta şi nici politica cercurilor conducătoare din biserica unită nu face acum prima încercare să samene în Braşov sămânţa discordiei şi a urii confesionale. Totuşi ne-a surprins foarte mult ştirea, ce am primit-o, că «Ordinariatul arhidiecezan» se ocupă cu gândul de-a întemeià în Braşov parohie şi protopopiat unit. Ne-am şi exprimat nedumeririle faţă de intenţiunea aceasta a mitropoliei blăjene. Cele câteva şire, câte le-am scris noi, ne-au adus însă din Blaj răspuns neaşteptat. «Unirea» şi «Cultura Creştină», cari scriind despre noi nu se adapă niciodată cu «spirit» creştinesc, fără numai cu venin, au sărit într'o indignare prea puţin nobilă şi ne-au certat pentru îndrăzneala noastră de-a murmurà împotriva unui plan atât de «salutar» al mitropoliei din Blaj.

Nici una din arţăgoasele noastre surate nu a arătat necesitatea creării unui protopopiat unit tocmai la Braşov. În schimb însă ne-au aruncat vorbe şi injurii, de cari bâjbăie aula «clarissimilor» noştri fraţi. Sub titlul de «obrăznicie» şi «infamie» înfierează protestul justificat, ce a fost ridicat şi de noi, într'un chip care vădeşte perfect modul de gândire al fraţilor noştri din Blaj. Noi nu vom răspunde la aceste înjurii, fiindcă nici noi şi nici cetitorii noştri nu sunt deprinşi a se coborî pe un teren unde ne-am pierde dreptul a-ne numì oameni cu creştere bună. Vom arătà însă de ce în Braşov nu poate aveà loc un protopop unit, fără ca să jignească pe cea mai mare parte a Românilor de acolo,

*pe toţi Românii băştinaşi ai Braşovului*, în tradiţia seculară moştenită dela moşii şi strămoşii lor.

Înainte de toate trebuie să constatăm un fapt, de care ar urmà să ţină seamă mai des şi biserica unită. Noi nu îi considerăm pe Românii uniţi de streini, cu cari nu am aveà nici o comunitate de interese şi pe cari, în caz de divergenţă, i-am puteà tratà ca bunăoară pe Calvini, Luterani sau pe Ovrei. Sforţările generoase ale înaintaşilor noştri, cari au vrut să niveleze întrucât e cu putinţă zidul care ne desparte şi să creieze pentru toţi un teren comun de luptă, precum şi spiritul tolerant al vremii în care trăim, ne-au învăţat să vedem în biserica română unită o biserică soră, ale cărei interese sunt legate, ca şi ale bisericii noastre, de viitorul neamului românesc. Fraţi fiind noi, raporturile dintre cele două biserici ale noastre nu pot să fie normate numai de paragraful cutărei legi a ţării, ci ele trebue să fie supuse unei juste controle a opiniei publice româneşti. Dacă ţinem seama de aceasta, atunci nu vom face nici un pas, fie acela şi admis de lege, care ar puteà jignì pe fraţii noştri în sentimentele lor. Biserica noastră ortodoxă totdeauna a fost condusă de acest principiu şi de aceea, la vremea sa, nu a primit propunerea unora, de-a întemeià un protopopiat ortodox la Blaj. Ne-am convins însă de multeori că la Blaj se calcă în picioare acest principiu, considerându-ne pe noi de străini, cari pot fi puşi alăturea de Luterani sau de Ovrei, cum o face aceasta «Unirea» într'un număr recent al său.

Ei bine, dacă fruntaşii bisericii unite tradează mentalitatea aceasta, atunci am încetat a-ne privì drept fraţi şi va trebuì «să ne îmbrăcăm» neapărat «în zale» şi să începem vrăjmăşia pe toată linia. Din norocire însă afară de câţiva «teologuţi», cari îşi fac carieră din săgeţile aruncate asupra bisericii ortodoxe române, obştea mare a fraţilor uniţi desaproabă manifestările acestei mentalităţi ultramontane.

Nici un centru al bisericii noastre nu se poate mândrì, ca Braşovul, că şi-a păstrat totdeauna curată credinţa ortodoxă şi nu s'a lăsat ispitit «de cinstiia acestei lumi» — cum spuneau odată Românii din «Şchei». Ca o scumpă clenodie s'a păstrat acolo tradiţia, de a-şi apărà legea strămoşească în butul tuturor presiunilor şi de a nu lăsà să pătrundă la ei sămânţa desbinării,

care erà împrăştiată în cele mai multe din bisericile româneşti ale Ardealului.

Când s'a făcut «rumperea credinţei» adecă uniunea cu biserica latină, cei dintâi, cari au alcătuit un protest solemn, ţinut în termini bărbăteşti, din cari însă transpirà o adâncă amărăciune pentru fraţii perduţi, au fost Românii din Şcheii Braşovului. Nici uneltirile vlădicului Atanasie, nici presiunile, care s'au făcut asupra lor şi nici brâncile, cari le-au primit Braşovenii în biserica mitropolitană din Alba-Iulia, unde aveau datoria să strige în auzul tuturor, că nimeni nu are dreptul să necinstească ctitoria lui Mihaiu-Viteazul şi a Domnilor din Ţara Românească, — nu a putut să-i facă a recunoaşte actul «unirii» şi a trece la noua lege. Au rămas şi ei, ca mulţi din Românii ardeleni, fără arhiereu, lăsaţi în voia soartei să se lupte singuri cu valurile veşnic ameninţătoare ale propagandei catolice. In chipul acesta s'au îngrădit Românii din Braşov cu un zid de apărare împotriva episcopilor uniţi. Nu întreţineau nici o legătură cu ei şi nici nu aveau lipsă de îngrijirea lor părintească. Din când în când mergeau, totuşi, daruri din Braşov la episcopii uniţi, peşti buni şi câteva cofe cu icre negre, la cari Braşovenii mai adăugau şi vre-o 30—40 de ug. aur spre a potolì râvna acestor «lei trădaţi de fiii lor».

«Ne-am socotit şi ne-am legat, aici la noi nu aveţi ce mai venì — spuneau Românii din Şchei către preoţii, ce ar fi vrut să se unească — fără cât preoţii să-şi caute alte parohii, acolo să păstorească, iar noi ne vom găsì alţi păstori, care nu vor ţineà lucrurile şi tocmealele altor biserici, ce n'au cu noi o înţelegere, ***ci vor umblà după tocmealele bisericei, ce au cinstit strămoşii şi părinţii noştri.»*** Iar de Mitropolitul Atanasie se rugau «să nu ne trimiţi preoţi uniţi cu biserica apusului, ci să vie buni, răi, cum vor fi, pravoslavnici greci». De aici se explică şi dorinţa lor exprimată în versurile de mai târziu:

Iară cuca râmlenească
In veci să se potopească,
Ca să nu ajungem noi,
Să ne 'mbătăm de-al ei hămei.

Paterul «Poatoki» Ianos, care s'a făcut vlădica Românilor uniţi din Ardeal s'a «umplut de otrava mâniei» asupra Braşovenilor cari nu voiau să-l primească şi îi ameninţà «că de i-am umpleà

o casă cu galbeni, pace nu ne va da până la moarte, că aşa este jurat papei». Ameninţările acestui vlădică — la instalarea căruia s'au ţinut trei discursuri, unul latinesc, unul românesc şi unul unguresc, ca şi dăună-zi la Blaj, au rămas zădarnice. Ură şi gâlceavă a sămănat între Braşoveni, dar protopop unit nu a putut să-le impună şi în cele din urmă Românii din Braşov au izbutit să se apere împotriva episcopului Patachi prin asigurări, cari le-au stors cu mult năcaz dela Curtea din Viena.

Şi Episcopul Clain credeà la începutul carierii sale, că Românii din Braşov formează o pedecă pentru promovarea unirii şi cereà în contra lor măsuri excepţionale, ca «să li se taie nervul vieţii». Impotrivirea conştie a Braşovenilor cu care s'a întâlnit venind şi în persoană la Braşov, l-au convins şi mai mult, cât de şubredă e «opera sfintei uniri» în Ardealul românesc şi l-au determinat a lăsà în pace pe aceşti oameni, cari ţineau cu atâta tărie la legea părinţilor lor.

Mici neajunsuri au mai trebuit să sufere ei şi după fuga Episcopului Clain din Ardeal, până-ce în sfârşit, în toamna anului 1761, prin instalarea lui Dionisie Novacovici ca episcop ortodox la Braşov, li s'a dat Românilor din Schei, deşì pe un timp scurt, cea mai frumoasă răsplată pentru statornicia lor în credinţă. În acestea timpuri grele pentru biserica ortodoxă română şi-a câştigat comuna bisericească din Braşov o glorie, pe care nu i-o poate întunecà nici o altă biserică din Ardeal, necum ironia iezuitică a «Unirii» din Blaj, care numeşte Braşovul «sfânt oraş ortodox, în care se cultivă cu atâta abnegaţiune virtuţile străbune».

Iată, această tradiţie vrea să ne-o distrugă acum «ordinariatul» blăjan. O face însă nu pe faţă, ci sub anumite pretexte binecuvântate scormonite de episcopia maghiară a greco-catolicilor noştri. «Că mitropolitul dela Blaj în locul celor două protopopiate săcuieşti, ce i-s'au răpit (sic), voieşte să-şi înfiinţeze alte două, pentruca astfel să păstreze numărul lor întreg». Dar de ce voieşte tocmai la Braşov, unde, fără soldaţi, bun e D-zeu, dacă are mai mulţi de o sută de credincioşi, cari toţi sunt ori penzionari bătrâni ori aşezaţi mai proaspăt în Braşov? «Că va venì un preot cult şi distins şi va îngrijì de lipsele sufleteşti ale credincioşilor noştri din acest oraş, care e primejduit aş (sic) pierde caracterul românesc». Cum ştiu preoţii «culţi şi distinşi»

din fruntea bisericii unite să îngrijească de lipsele sufletești «și naționale», adăugăm noi, a credincioșilor uniți, o dovedește cu prisosință exemplul din Gherla, cu stările de acolo, și recenta apărare energică și efectivă ce au dat-o credincioșilor români dela Hajdudorog. Neobosiții noștri frați ar trebuì să știe că orice căpetenie, fie bisericească, fie lumească, arhiereu sau protopop, are numai autoritatea și nimbul, care i-l dă numărul și importanța credincioșilor în fruntea cărora stă. De aceea se pierde înaintea Românilor din Lugoj autoritatea episcopului greco-catolic, în umbra palatului său de pe malul Timișului, fiindcă nu e încunjurat decât de un număr disparent de credincioși, față de însemnata comună bisericească a Românilor ortodocși de acolo.

Infiinţarea unui protopopiat unit la Brașov, noi o socotim drept încercare de proselitism îndreptată împotriva credincioșilor ortodocși români. Acest protopopiat va aveà menirea să pescuiască în tulbure, când i-se va da prilej și să-și augmenteze credincioșii cu transfugi dela biserica sf. Nicolae. Ca și episcopia din Lugoj, nu-i chemat la vieață de lipsele sufletești ale credincioșilor, ci e creat cu scopul de-a face propagandă catolică între Românii ortodocși. Ne mângăiem însă cu gândul, că Românii brașoveni vor ștì și acum, ca și în trecutul lor frumos, să se apere de uneltirile «ordinariatului» vânător de suflete. Nu mai suntem în veacul XVIII să stăm cu mânile în sân când vedem cum ni se răpesc cu forța celea mai frumoase și mai însemnate biserici. Vom da «fraților» noștri răspunsul cuvenit și vom pune, la cea mai apropiată ocazie, în discuție, întemeierea unui protopopiat ortodox la Blaj.

Dacă biserica unită trăiește acum vremuri grele, cum se bocește «Unirea», — «pentruce și în numele cărui principiu evanghelic se forțează, tocmai în aceste vremuri, divizarea sentimentelor românești?» — întrebăm noi, ca și «Cultura Creștină», care face pe lup în fabula cunoscută cu mielul. Cele câteva șire ale noastre au fost în ochii acestor fârtați niște «ieșiri pătimașe, în dosul cărora se resfață ura seculară a Bizantului față de tot ce are legătură cu Roma». Mult mai tari și mai fericiți am fi fost toți Românii din Ungaria, dacă am fi avut a face tot așa de puțin cu Roma papistașă, cât de puțin credem noi în puterea și infalibilitatea Bizanțului asupra noastră. De altfel acești Domni

pe lângă înțepăturile nevinovate, cari ni-le aplică regulat, își permit să facă și haz de amărăciunea noastră. Pe noi nu ne supără aceasta. Vom ajunge să vedem acuși înghiețându-le pe buze zimbetul ironic, când se vor trezì pe deplin în brațele papistașilor maghiari, gustând fructul dulce al autonomiei visate. Intențiunea Romei față de biserica Românilor din Ungaria va fi atunci clară, ca lumina soarelui.

Din parte-ne ne vom strădui să pregătim la Brașov noului protopop unit primirea ce i-se cuvine și să învățăm pe frații noștri din Șchei, a vedeà în «preotul cult și distins» al Uniților de acolo o jertfă a politicei aservite de străini, cari vreau să ne știe pretutindeni desbinați și în ceartă. ***Ioan Lazar.***

---

F. Thomas.

## CHESTIUNI VITALE.

### II.

### Există o vieață viitoare?



*Vreau ca viitorul să fie o enigmă. Dacă nu există însă viitor, lumea e o cursă grozavă.* Renan.

Mă întorc la animalele mele, dupăcum am spus în primul capitol. Trebue să recunoaștem că chestiunea animalelor e una din cele mai încurcate care există: lumea minerală și lumea vegetală se mai poate pricepe, neamul omenesc tot așa. Dar regnul intermediar, regnul animal, e extrem de greu, aproape imposibil de explicat. De acì șovăirile filozofilor și ideile lor contradictorii dela Descartes, care nu vreà să vadă în animale decât niște automate, până la aceia cari, în timpurile moderne, nu văd nici o deosebire esențială între ele și noi.

Fără a căutà prin urmare să rezolvăm această problemă grea, să spunem, cel puțin în scurt, ce ne dovedește observațiunea. Oricine a studiat puțin mai deaproape pe animal, e obligat să constate în el elementele fizice. Animalul are inteligență. El n'are rațiunea, ci puțină rațiune; își dă seama de unele lucruri printr'o lucrare interioară care se aseamănă foarte mult cu reflexiunea. Există chiar animale, care par a fi sau care sunt mai inteligente decât mulți oameni. Instinctul joacă evident un rol foarte mare în aceste fapte ale inteligenții; nu cred însă că el e de ajuns spre a le explicà.

Pe lângă aceasta, nimeni nu tăgădueşte că animalul are adeseori sensaţiuni foarte vii şi chiar sentiment. Găsim la el uneori o simpatie mult mai caldă ca la om. Cutare câne are o adâncă simpatie pentru stăpânul său: cunoaştem celebrul tablou, care înfăţişează pe un câne singur pe mormânt, pe când în apropiere, castelul defunctului e iluminat în întregime pentru o serbare lumească. Această scenă imaginată s'a putut întâmplà foarte bine și mai adesea decât se crede. Trebue, de sigur, ca animalul să aibă sentiment și un sentiment care-i stăpâneşte adesea instinctul, ca să moară de foame pe mormântul stăpânului. Fapte similare nu lipsesc. Nu e necesar să insistăm asupra lor.

Cât priveşte voinţa, observarea e mai grea, căci, de obiceiu, această voinţă pare înfrânată de instincte, care sunt ca nişte șine de drum de fier, pe care trenul poate merge foarte repede și foarte departe, dar totdeauna în aceiaşi direcţie. Libertatea pare a fi nulă la animal şi totuş un observator atent constată fapte curioase, care ar fi inexplicabile fără un pic de libertate sau cel puţin de spontaneitate. Există animale curioase și unele chiar foarte curioase. Se cunosc cai care, într'un moment dat, nu vor să mai meargă înainte şi se opresc cu îndârjire. Nu instinctul lucrează atunci ci ceva misterios și neînţeles, care trebue să fie primul simptom al libertăţii.

De acì până la libertatea, chiar relativă, a omului, e mult, se înţelege, și totuși nu se poate negà la animal o spontaneitate oarecare, care-l depărtează de vegetal şi-l apropie de omul liber în mișcările sale. Altminteri ar fi imposibil să dresăm și să îmblânzim pe animal.

Din celece preced trag concluzia următoare că: Istoria se aseamănă cu un răsărit de soare. Ieșim din noaptea neagră, cu lumea minerală, spre a ne ridicà pe nesimţite cu planta şi animalul către cele dintâi lumini ale zilei. Trecerea e treptată, aproape nesimţită. La început ceaţa e foarte groasă, dar la urmă se împrăștie puţin câte puţin până ajunge la om.

Numai cu omul observăm un fapt cu totul nou. Numai el, pe planeta noastră, are o facultate minunată care-i permite să aspire la înfinit şi să-şi exprime gândurile prin vorbire. Prin ea se poate ridicà dintr'o săritură, ca pe nişte aripi de vultur cu mult mai sus de animal, până în vârful scării fiinţelor, până la Dumnezeu. Şi cum se numește această facultate superioară care-l deosebește cu totul de animal și care dă motiv savanţilor materialişti sinceri să spună că între animalul cel mai inteligent şi omul cel mai dobitoc, există un abis? Cu un nume cunoscut: spirit.

Spiritul, dacă mă pot exprimà astfel, este facultatea divinului, prin care activităţile sufletului ies din starea rudimentară spre a

intră într'o desvoltare infinită, necunoscută până atunci. E fereastra care se deschide de sus în camera obscură a sufletului și prin care lumina divină pătrunde și transformă totul. Prin spirit și numai prin el, omul poate deveni o personalitate. Fără dânsul, el n'ar fi decât un tip, un individ, în care ar domni specia.

Aici vom face două observații: cea dintâiu, spre a justifica metoda noastră, care e aceeaș ca pentru suflet: noi constatăm fapte positive, ca vorbirea, facultatea de a simți, infinitul pe care-l numesc Dumnezeu, elementul religios prin urmare. Existența sufletului n'ajunge spre a explica aceste fapte, căci animalele care sânt înzestrate și ele cu suflet nu le cunosc. În loc de a le nega sau a le trece în tăcere, credem că e mai drept și mai științific să facem iarăși o ipoteză, ipoteza spiritului, care e totodată explicația și cauza lor.

A doua observație se referă la obiecțiunea pe care nu vor întârzia s'o facă partizanii evoluției. Cum puteți să admiteți un salt când ajungeți la om? Natura non facit saltus. Ea se desvoltă urmând un progres regulat.

Această afirmare care seduce spiritul, nu răspunde realității. Eu constat, în adevăr, salturi și încă salturi positive dela un regn la altul. Astfel, între regnul mineral și regnul vegetal, observ saltul vieții; între cel vegetal și cel animal observ saltul sensibilității și al mișcării spontane; între animal și om saltul libertății, cu toate urmările pe care le aduce acest cuvânt și cari fac ca o lume absolut nouă să înceapă atunci. Cum se explică saltul acesta din urmă, saltul libertății dintre animal și om? Încă odată prin ipoteza unui element nou, care, prin însăși esența sa, face parte dintr'o facultate nouă, primită direct dela Creator, după al cărui chip a fost făcut. Dupăcum am spus, acest element nou, această facultate, e spiritul.

F. Godet, într'un articol remarcabil, recunoaște în om 3 vieți, care se pătrund în chip mutual și corespund cu fiecare din părțile ființei lui.

1. Vieața fizică sau a corpului, care-l pune în relație cu natura de sub el.

2. Vieața psihică sau a sufletului, prin care comunică cu oamenii, semenii din jurul său.

3. Vieața spirituală sau a spiritului, care-i permite să între în legătură cu Dumnezeu, care e mai presus de el.

Aceste trei vieți se desvoltă mai întâi una după alta și apoi paralel. N'avem decât să observăm creșterea unui copil spre a ne da seama de aceasta. Copilul trece dela una la alta în chip progresiv numai prin simpla desvoltare a ființei sale.

Aceste observaţii erau necesare spre a ne face să înţelegem cele ce urmează. Ele ne vor ajutà să răspundem la chestiunea vitală, care face titlul acestui capitul: există o vieaţă viitoare?

Orice vieaţă vine dela Dumnezeu. Pentru a aveà o vieaţă care să dureze veşnic, trebue să intrăm în raport direct cu Cel ce este izvorul vieţii, cu Dumnezeu însuşi; trebue să ne unim personal cu el şi aceasta nu e posibil decât prin spirit.

Sufletul nostru, prin natura sa, e pus între cele două lumi: a materiei şi a spiritului. El corespunde cu fiecare din ele prin intermediul corpului şi al spiritului. In planul lui Dumnezeu rolul sufletului erà de a se supune în chip liber spiritului spre a stăpânì apoi corpul. Neutru din natura sa, prin unirea cu spiritul, el ar fi trebuit să se spiritualizeze treptat, treptat, târînd şi corpul în această spiritualizare. Această ierarhie a corpului, a sufletului şi a spiritului erà necesară desvoltării spirituale a omului care în înălţarea lentă dela lumea materială către Dumnezeu, trebuià să fie ca o trăsură de unire, ca o trecere din această lume în lumea spirituală.

Aşezat la întretăierea celor două, sufletul alege pe una sau pe cealaltă: dacă preferă materia în locul lui Dumnezeu, corpul în locul spiritului, cădeà sub legile materiei şi trebuià să sufere descompunerea corpului şi a morţii. Dacă din contră alegeà spiritul, erà târît în sfera Divinităţii, scăpà de descompunere şi de moarte, participând la vieaţa divină. In primul caz, cădeà sub legea determinismului, care înlănţueşte lumea materială întreagă, în al doilea se ridicà la libertatea deplină care e legea împărăţiei spirituale şi divine.

Dumnezeu voind ca sufletul să fie liber, nu-l puteà silì să aleagă alternativa cea de a doua. Trebuià să-l creeze neutru, dar cu impulsiuni spre bine, conforme cu adevărata lui natură şi el, în chip liber, trebuià să se ridice prin iubire, până la vieaţa vecinică, adecă până la Dumnezeu. In acest caz ar fi fost tras în chip foarte natural spre vieaţă. Vieaţa vecinică ar fi fost destinaţia lui normală. A-i demonstrà această vieaţă ar fi fost inutil, fiindcă ar fi avut-o din belşug.

Ştiţi însă alegerea nenorocită pe care a făcut-o sufletul: el a preferat materia în locul spiritului, determinismul în locul libertăţii, moartea în locul vieţii şi ceiace erà natural a devenit supranatural sau a părut astfel, îndoiala l-a năpădit în privinţa vieţii viitoare şi de aceea e necesar să căutăm argumentele care ne dovedesc în chip evident că de această vieaţă are parte şi el şi că omul nu e făcut pentru moarte.

Aceste argumente, pe care le vom examinà repede, sunt ele oare absolut convingătoare? Nu cred. Au totuş un rol de jucat

și un rol important, spre a preparà credința celui ce vreà să creadă în vieața viitoare și apoi, spre a arătà că această credință n'are nimic irațional ci că ea, dincontră, își înfige rădăcinile în chiar esența rațiunii omenești.

Știu că e la modă, în unele cercuri, de a se vorbì de o nemurire impersonală fie prin gloria pe care o poate câștigà omul și care-l va face să subsiste în posteritate, fie prin copiii pe care-i naște și cari sunt chemați să continue numele și amintirea sa pentru un anumit timp. Abiá dacă mai e nevoe să respingem asemenea idei care pot distrà spiritul, dar nu vor satisface nicidată nici inima, nici conștiința; căci, la urmă, ce bine îmi poate face o nemurire de care nici ideie n'am? De ce, de altă parte, oamenii cei mai celebri prin crimele lor ca și prin faptele lor bune supravețuiesc, pe când oamenii fără multă strălucire, dar poate de o înaltă valoare morală, sunt lipsiți de nemurire pur și simplu pentrucă au rămas într'o umilință cu atât mai de preț? Prefer, a zis unul dintre cei vechi, să fiu un câine viu, decât un leu mort! Și eu... tot așa!... Să mărturisim că dacă toți celibatarii ar fi condamnați la moarte, iar cei căsătoriți ar fi singuri candidați la nemurire, ar trebuì să considerăm căsătoria ca o datorie imperioasă pentru orice creatură omenească și celibatul ca o sinucidere de neiertat! Bieții celibatari, nici nu se gândeau la asta până acum! Nu, nu, nemurirea ori e personală, conștientă, ori nu există de loc.

Ajung acum la câteva dovezi pe care aș vrea să le grupez în jurul următoarelor trei mai principale:

1. Proba analogiilor naturii.
2. Proba însetării.
3. Proba facultăților.

Toate trei ajung la o probă centrală, sinteza tuturor celorlalte care e dovada întrebărilor și pe care o vom vedeà îndată.[1]

Zic mai întâi că natura ne oferă o mulțime de analogii, care se referă la vieața viitoare. Nu sunt decât analogii, e drept, totuș n'au o mai puțină valoare. Natura e neîncetat în mișcare. Să tot producă și să producă întotdeauna, ea nu se istovește, ci se reînoește continuu. Ceiace păreà că e mort își reià vieața. După somnul iernii, care are toate aparențele morții, urmează, sub influența soarelui, vesela primăvară. Nu pare a fi primăvara o minunată reînviere, formată dintr'o mulțime de reînvieri parțiale? In crisalidă, care ascunde transformarea minunată a omizii, în grăuntele de grâu, păstrat timp de secole într'o moarte aparentă

[1] Recunosc că aceste probe vor păreà prea populare cititorului. Ele nu vor păreà destul de științifice. E asta însă un motiv de a le respinge? Nu cred. In domeniul credinții, adevărurile cele mai adânci sunt și cele mai simple.

în ființa înfinit de mică, pe care microscopul cel mai puternic abià o poate zărì, există puteri de vieață extraordinară. Şi aceste puteri să dispară ele, oare, când ajungem la ființa superioară care se chiamă om? Natura care operează asemenea transformări pentru organismele cele mai mici, să fie oare neputincioasă în fața organismului uman?

Se povestește că o contesă de Hanovra negà categoric învierea. Ea a murit la 30 de ani, dupăce poruncise ca mormântul să i se zidească cu pietre enorme, pecetluite și înțepenite bine unele de altele prin bare de fier, apoi acoperită de o puternică lespede de granit. O inscripție anunță publicului inviolabilitatea acestui mormânt pentru toată eternitatea și există și azi încă... Dar mormântul e deschis; piatra de granit ridicată lasă o deschizătură care nu se mai poate închide. Cârligele de fier au fost forțate și pietrele dislocate. Un grăunte mic răsărise sub lespede. Lujerul său plăpând găsise o crăpătură inperceptibilă spre a ieșì la lumina zilei. Planta a crescut, presiunea ei lentă și continuă a sdruncinat pietrele, a deslipit cârligele de fier și azi trunchiul viguros al unui arbore secular, ține mormântul deschis ochilor tuturor.

Analogia nu e fără valoare. Toate forțele naturale subsistă în mijlocul celor mai adânci transformări. De ce ar fi altfel cu forța aceasta superioară pe care o numim suflet și înzestrată cu spirit?

Ajung la proba zisă a însetării. Omul (chiar cel mai cumpătat) poate fi caracterizat astfel: O ființă care însetează. Pe când animalele după ce și-au satisfăcut instinctele, sunt mulțumite și nu mai cer nimic mai mult, omul, dincontră, totdeauna are dorințe noi. Să aibă toate comorile lumii, să se lipsească de toate gusturile, el nu poate să ajungă totuși la o mulțumire deplină. Cu cât are mai mult, cu atât vreà să mai aibă. Se aseamână cu butoiul Danaidelor pe care căutau să-l umple neîncetat fără ca să reușească însă vreodată. Omul însetează mai ales de cunoștință, de dreptate, de fericire și de vieață. Cu toate sforțările sale în direcția aceasta, n'ajunge să se sature niciodată. Gândindu-ne o clipă asupra acestor lucruri vom simțì și mai viu ceeace vrem să spunem.

Omul e tulburat continuu de dorința de a cunoaște. Afară numai de cazul când e tâmpit din cauza patimilor. El ar vreà să știe fondul cel mai adânc al lucrurilor, secretul a tot ce există. De aci mișcarea științei de care e stăpânit de multe secole. E încunjurat numai de mistere care-l neliniștesc și face tot posibilul spre a cercetà aceste mistere. Reuși-va oare el pe pământ? E prea puțin probabil, căci, cu cât știe mai multe cu atât trebue

să se izbească mai mult de ignoranța sa. Se aseamănă cu copilul de care vorbeà Newton, care stând la marginea oceanului ține în mână o scoică plină de apă. Ceiace știe el e o picătură de apă imperceptibilă, față de oceanul misterelor care se întinde înaintea sa. Faptul acesta e așa de adevărat încât, cu cât omul e mai învățat, cu atât mărturisește că nu știe nimic, pe când un ignorant își tradează tocmai ignoranța când crede că știe totul. Butoaiele cele mai goale sunt cele mai răsunătoare.

Astfel dar, cu cât omul se silește să cunoască, cu atât e mai puțin satisfăcut; setea sa de cunoștință crește în proporție cu ceiace știe.

Tot așà în ceeace privește dreptatea: toți avem în noi o trebuință imperioasă de dreptate. Nedreptățile ne revoltă și istoria e plină de sforțările enorme ale omenirii spre a-și satisface această aspirațiune. De acì legile și tribunalele noastre. Și totuși suntem înconjurați de nedreptăți; nedreptăți în afară, nedreptăți înlăuntru și nedreptăți sociale, nedreptăți individuale; nedreptăți de naștere și educațiune. Va ajunge omul să le înlăture pe toate? Nu prea cred: în economia actuală nu vom ajunge niciodată la o deplină satisfacție a acestei trebuințe imperioase.



Însetăm după fericire, am zis în al treilea loc. Nu e nevoie să fi trăit mult timp spre a observà că toți oamenii, fără excepție, caută fericirea, unii într'un fel, alții într'altul. Și aici se produce acelaș fenomen: cu cât omul caută mai mult fericirea, cu atât o găsește mai puțin. Chiar când ar aveà toate mijloacele puse la dispoziție spre a fi fericit, aceste mijloace ar fi neîndestulătoare: fericirea fuge dinaintea lui ca mirajul în deșert. Fericirea pământească ajunge de obiceiu la crude decepțiuni.

În fine, și ca să nu ne întindem prea mult, e o sete și mai imperioasă ca toate celelalte: setea de vieață. Oricare ar fi soarta sa, chiar când pare că nu se îngrijește de loc de ea, omul, afară de prea rari excepțiuni, vrea să trăească cu orice preț. Când se gândește la sinucidere, nu înseamnă că are sânge rece, căci s'a observat foarte adesea sinucigași cuprinși, în momentul suprem, de o așà putere de vieață încât făceau tot posibilul spre a împiedecà moartea, pe care cu câteva clipe mai înainte o chemau în gura mare. Ei bine! această sete de vieață nu e mai potolită ca celelalte. Nimic n'o poate potolì pe deplin și cunosc bătrâni cari, cu toate slăbiciunile lor, se tem totdeauna de moarte, pe măsură ce înaintează în vârstă.

Cu toată setea aceasta de vieață noi avem înainte perspectiva sigură a morții. Moartea ne pândește pe toți. Nimeni nu va scăpà de ea.

Aveam dreptate adineaori să afirm că omul are o sete nestinsă şi arzătoare care-l chinueşte. Existenţa pământească nu e deajuns spre a o potolì. Nu e atunci necesar să credem într'o altă vieaţă în care vom fi liberaţi de acest chin?

Să mai spunem câteva cuvinte în privinţa celor trei facultăţi ale sufletului, de care vorbeam adineaori. Imi pare că în ele e încă un argument în favoarea vieţii viitoare. Facultăţile noastre, într'adevăr, sunt tot atâtea voci interioare care cer această vieaţă. Raţiunea mea nu poate admite ca un lucrător să fabrice un instrument complicat cum ar fi un ceasornic, spre exemplu, pentruca dupăce l-a terminat abià, să-l calce în picioare şi să-l prefacă în praf cu o lovitură de picior. Să facă oare Creatorul ceeace nu face un lucrător oarecare? Ar puteà El formà o mulţime de fiinţe admirabil organizate spre a le distruge prin moarte, fără chiar ca ele să fi avut timp spre a-şi ajunge deplina desvoltare, sau când această desvoltare abià a început? Dacă ar fi aşa, Dumnezeu n'ar există sau rog să mă iertaţi căci e un blestem — El ar fi un nebun!

Chiar Dumnezeul acesta îmi dă fiinţe de iubit. El pune în mine un instinct căruia nu-i pot rezistà. Imi porunceşte să mă lipesc de ele, să le înconjur cu afecţiune şi când am ascultat de această poruncă mi le smulge fără milă; mai curând sau mai târziu moartea vine să sfărâme aceste legături sfinte, fără care vieaţa pare imposibilă! Şi iată că, cu cât am iubit mai mult, adecă cu cât am ascultat de legea divină a fiinţei mele, cu atât sunt pedepsit şi chinuit! Dacă moartea ar fi scopul vieţii, dacă totul s'ar sfârşì cu ea, ar fi de o mie de ori mai bine pentru om să nu se fi născut sau să se fi născut brută şi să-şi satisfacă fără scrupul instinctele fizice înainte de a dispăreà. Încă odată, în cazul acesta Dumnezeu n'ar mai există sau ar fi un monstru al cruzimii.

N'am terminat. Dacă, într'adevăr, vieaţa viitoare n'ar există, lumea morală ar fi o iluziune. Sentimentul obligaţiunii, care se chiamă conştiinţă şi care se găseşte în adâncul oricărei voinţe omeneşti, n'ar fi decât o amăgire, un instrument de tortură adăogat la cele de mai sus. Dumnezeu ar fi... Dar nu, toată fiinţa mea se revoltă la gândul unor asemenea orori: lumea morală e o realitate, obligaţiunea conştiinţei e o siguranţă. Vreau să cred aşà cel puţin, trebue să cred, nu pot crede contrarul. Altminteri aş vreà să mi se explice de ce adesea unii necredincioşi, ca Voltaire, sunt cuprinşi de groază în clipa morţii. Să mi se explice de ce omul în acest moment suprem întrezăreşte sancţiunea, adeseori teribilă sau măreaţă, pe care a meritat-o purtarea lui pe pământ.

Am citat pe Voltaire. Iată, într'adevăr, ceiace scrià Drul Tronchin, care-l îngrijà, lui C. Bonnet la 3 Iunie 1778, adecă la câteva zile după moartea celebrului scriitor:

«Dacă principiile mele ar fi avut trebuinţă să le strâng nodul, omul pe care l-am văzut pierind în agonie şi murind sub ochii mei, ar fi făcut un nod gordian al lor. Comparând moartea omului de bine, care nu e decât sfârşitul unei zile frumoase, cu aceia a lui Voltaire, aş fi văzut în chip foarte simţitor diferenţa care există între o zi frumoasă şi o furtună, între seninătatea sufletului celui înţelept, care încetează de a trăì şi turburarea grozavă a aceluia pentru care moartea e culmea grozăviilor».

Tot ceiace spuserăm se reduce la constatarea următoare: în lume totul, afară de rău, are raţiunea de a fi, totul ajunge la un scop prevăzut, afară de om. Vieaţa omului pe pământ rămâne în suspensie dacă nu continuă. E o succesiune de întrebări, cari rămân fără răspuns. El vede cum totul se renaşte în jurul său, afară de el: de ce, dar, e chemat să privească aceste renaşteri nenumărate, dacă el nu ia de loc parte la dânsele? El simte o mulţime de aspiraţiuni care-l chinuesc şi care nu sunt satisfăcute niciodată pe deplin: de ce? Aude înlăuntrul său mii de voci, care-i strigă că el nu e făcut pentru moarte, ci pentru vieaţă. De ce atunci aceste voci, dacă totul trebuie să se sfârşească cu ultimul său suspin? Ce raţiune au lucrările sale? Ce raţiune au bucuriile şi vieaţa sa?

În faţa acestor întrebări nu e posibilă decât o soluţiune: credinţa într'o vieaţă viitoare, într'o altă lume, unde toate aceste întrebări vor face loc la tot atâtea răspunsuri. Viaţa viitoare e o necesitate, afară numai de cazul când negi existenţa lui Dumnezeu. Cu toate greutăţile pe care le prezintă această doctrină, nu se poate ieşì din dilema următoare: Sau nu există Dumnezeu şi prin urmare nici viaţa viitoare şi atunci suntem victimile celei mai oribile şi celei mai monstruoase mistificări. Sau Dumnezeu există şi atunci lumea morală există şi ea, vieaţa viitoare e o siguranţă, noi ne găsim pe un teren solid, care ne permite desvoltarea normală a facultăţilor noastre.

Un scriitor de geniu, care numai de religiozitate nu poate fi acuzat, Ernest Renan, dupăce a scris cuvintele, care mi-au servit ca text, adaogă următoarea concluzie tristă care confirmà indirect celece preced: «A spune că dacă lumea aceasta nu are răsunet în altă sferă, omul care s'a sacrificat pentru bine sau adevăr, trebue s'o părăsească mulţămit şi a iertà pe zei, e prea naiv. Nu, el are dreptul să-i blesteme. Căci, la urmă, de ce au pus în el instincte înşelătoare, a căror jertfă a fost el?»

«Dumnezeu e Dumnezeu al viilor nu al morților», a zis Hristos și relațiunile, pe care ființa liberă le întreține cu El sunt prea adânci, prea reale spre a nu trăì decât câțiva ani. Ele necesită o durată vecinică sau nu există...

E timpul să încheiem și, ca s'o facem, mă întorc la punctul de unde am plecat. Ziceam, acum câteva momente, că vieața viitoare nu e posibilă decât pentru ființa care se află în stare normală, la care sufletul care stăpânește corpul, la rândul său e stăpânit de spirit. Pentruca să fie așa, trebue în chip absolut ca și spiritul să fie stăpânit de spiritul superior, Dumnezeu, și să participe la vieața divină printr'o unire directă și profundă. Numai Dumnezeu e vecinic și numai acei cari participă la vieața divină și cari sunt uniți cu acest principiu etern de vieață pot fi asigurați de nemurire. Ceilalți pot supraviețuì câtva timp, cum trăiau aici pe pământ, cu toată desordinea stării lor inferioare. Această supraviețuire nu poate durà și restul de vieață pe care-l au le va fi luat. Ei refuzà de a se așezà în condițiunile existenței, pretinzând să trăiască în felul lor, independenți de Acela care e vieața însăș; trebue să se aștepte să dispară mai curând sau mai târziu. Atât cât se poate afirmà în aceste chestiuni misterioase, mie nu-mi vine să cred în nemurirea sufletului celui păcătos, celui rău, adecă a sufletului despărțit de Dumnezeu.[1] Eu nu cred decât într'o supraviețuire mai mult sau mai puțin prelungită și mizerabilă, care va precede complectei sale disparițiі.

Din contră, sufletul care a reîntrat în condițiile normale ale existenței sale, care s'a pus din nou, prin spirit, în comunicație cu Spiritul divin, e asigurat de nemurire. El nu mai poate murì, căci se află la izvorul însuș al vieții și nu-i nici un motiv pentruca, rămânând Dumnezeu, să nu rămână și el.

Cum să intri atunci în legătură cu Autorul vieții? Prin singura ființa care în istoria omenirii a participat în acelaș timp și la natura omenească și la cea divină: Isus din Nazaret. Într'adevăr, El e acela care prin natura și opera sa, a umplut toate abizurile, care ne despărțeau de Dumnezeu. Nu numai că El ne-a descoperit pe deplin pe Dumnezeu, dar ni s'a și oferit ca intermediar indispensabil între Dumnezeu și noi. El e puntea, care ne permite să ajungem la Dumnezeu, canalul prin care ni se comunică vieața divină. In afară de El Dumnezeu e necuprins pentru om și vieața vecinică cu El. Prin Hristos putem cunoaște pe Dumnezeu și, trăind vieața sa, care e vieața vecinică de sfințenie și de iubire, spiritul nostru primește Spiritul său care pătrunde toată ființa noastră și nimicește moartea.

---

[1] Aceasta e o părere individuală a autorului. N. R.

«Celce are pe Fiul are vieaţă şi celce n'are pe Fiul n'are vieaţă... Celce crede în mine, zice Isus, şi trăieşte în mine are vieaţă vecinică. El a trecut dela moarte la vieaţă. El nu va murì niciodată!»

Iubite cetitor! Vreai să trăeşti în veci şi să vezi într'o zi toate aspiraţiunile tale împlinite? Cuprinde pre Hristos şi prin El pe Dumnezeu şi eternitatea e a ta...

*Dim. I. Cornilescu.*

## PRINCIPIILE ORTODOXIEI.[1]

### Articolul II.

Biserica ortodoxă, dupăcum am văzut, nu primeşte nici un fel de mijlocitor între Dumnezeu şi om în celece privesc doctrina. Biserica nu-i decât *păzitoarea* (păstrătoarea) adevărului descoperit şi creştinul ortodox *nu crede decât întemeiându-se pe autoritatea lui Dumnezeu însuşi.* Există aşadară o deosebire foarte mare sub acest raport, ca şi sub atâtea altele, între biserica ortodoxă şi Biserica romană. In aceasta din urmă, într'adevăr, credinciosul se găseşte întotdeauna faţă 'n faţă cu un om, fie el papa, sau episcopul, care se pretinde a fi investit, în numele lui Dumnezeu, *cu dreptul* de a învăţă şi încă a învăţă în chip infalibil. El e deci obligat a-şi supune raţiunea înaintea unui om, care se dă drept un mijlocitor între Dumnezeu şi dânsul, şi de care el e dator să asculte.

Abnegarea raţiunei este, în biserica romană, o condiţie *sine qua non* a credinţii. In biserica ortodoxă, dimpotrivă, omul nu renunţă la raţiunea sa, el o pleacă numai cât în faţa autorităţii dumnezeeşti. Această supunere raţională înalţă pe om şi lărgeşte înţelegerea lui.

Tot astfel stă lucrul şi în ce priveşte conştiinţa. In biserica ortodoxă legea lui Dumnezeu stăpâneşte în ordinea morală. Legile făcute în sinoadele ecumenice, cu alte cuvinte, de către toţi întâii păstori ai bisericii, n'au alt scop, decât observarea legii dumnezeeşti, şi în caz că, în o biserică particulară, vr'un episcop promulgă un regulament oarecare, el nu face nici decum o lege nouă; el conduce pe credincioşi în observarea, ţinerea legilor sinoadelor ecumenice, şi, în ultima analiză, în ţinerea legilor lui Dumnezeu.

*Legea lui Dumnezeu* este prin urmare, judecând hotărît, singura, care se impune conştiinţei creştinului ortodox, precum *cuvântul lui Dumnezeu* este singurul, care se impune raţiunei sale.

[1] Articolul acesta este a se intercalà, ca al doilea, în seria publicată sub acelaş titlu în Nrii 5, 7—8 şi 9 din a. IV. al «Revistei Teologice».

Prin urmare, este un adevărat abis între noţiunea ortodoxă despre lucrarea legislativă a episcopatului şi între noţiunea romană.

In această din urmă biserică, papa are puterea suverană şi, în virtutea acestei puteri, el promulgă legi, cărora credincioşii sunt datori să se supună orbeşte.

Chiar şi episcopii romani înşişi se cred înzestraţi, în temeiul hirotonirei lor episcopale, cu dreptul personal de a aduce legi, de cari sunt datori credincioşii să asculte sub pedeapsă de păcat; şi, ei nu se jenează pentru nimic în lume să hotărască, că acest păcat este *de moarte*, adecă, vrednic de osânda cea vecinică, ca şi când Dumnezeu însuşi — în decisiunile sale, ar fi obligat să se supună legilor publicate prin edict de papa sau de cutare ori cutare episcop.

Din această teorie rezultă nişte consecinţe foarte imorale autorizate prin deziziuni oficiale. Astfel, credinciosul e dator să se lapede de conştiinţa sa, şi există o învăţătură comună, în biserica romană, că credinciosul încovoindu-şi conştiinţa înaintea hotărîrilor, nu numai ale papei şi ale episcopilor, ci şi ale simplului preot, pe care l-a luat de duhovnic, este la adăpost de orice răspundere personală faţă de Dumnezeu, oricare ar fi actele ce i s'au prescris.



*Supunerea*, cu alte cuvinte, renunţarea la raţiune şi la conştiinţă, în faţa puterii papale, episcopale şi sacerdotale, este virtutea cea mare, virtutea cea lăudată între toate, în biserica romană, şi mijlocul puternic de a-şi face mântuirea, fără a se ocupà în mod personal de doctrinele propuse sau de legile promulgate.

Creştinul ortodox respectă pe episcopi şi pe preoţi; dar el ştie, că episcopii sunt aşezaţi *supraveghetori* în biserică, şi nu depozitari ai unei *puteri* oarecare. El ştie aşadară, că ei n'au alt scop în regulamentele lor, decât *păzirea neştirbită a legilor dumnezeeşti*, precum şi *a învăţăturilor dumnezeeşti*, că ei se adresează din contră conştiinţei sale, pentru a-l face să înţeleagă, că-i dator să deà ascultare legii lui Dumnezeu, *unicul suveran* peste conştiinţe, ca şi peste inteligenţe. Prin urmare, dacă el urmează legilor bisericeşti, o face aceasta numai cu scopul de a observà legea dumnezeească cu mai multă acurateţă.

E atât de sigur, că înţelesul legilor bisericeşti este cel pe care l-am arătat noi, încât episcopii nu judecă a fi de lipsă să oblige pe credincioşi sub pedeapsă de păcat, mai puţin încă sub pedeapsa păcatului de moarte.

Păcatul, pentru ortodox, nu-i altceva, decât călcarea unei legi dumnezeeşti. El ştie prea bine, că neobservând legile bisericeşti se expune a vătămà, a călcà, în oarecare privinţă, legile dum-

nezeeşti şi a se face vinovat; dar el nu ascultă de acest glas episcopal, care raţionează neîncetat la urechile credinciosului roman: «Dacă tu nu te supui legilor noastre, faci un păcat de moarte, tu eşti osândit».

Creştinul ortodox are ca călăuză conştiinţa sa; el ştie singur în caz că calcă vreo lege dumnezeească; şi *singur-Dumnezeu*, cunoaşte gradul vinovăţiei sale.

Aceste observări simple sunt de ajuns pentru a statorì diferinţa absolut radicală, care există între noţiunea ortodoxă despre *acţiunea legislativă* a episcopatului şi între *puterea legislativă* pe care şi-o atribuesc papalitatea şi episcopatul roman.

In faţa definiţiunilor dogmatice şi a legilor bisericeşti creştinul ortodox rămâne în toată demnitatea lui de om, neatârnând decât de Dumnezeu, şi nesupunându-se decât lui Dumnezeu.

Câtă vreme credinciosul din biserica romană faţă 'n faţă cu definiţiunile şi cu legile papei şi ale episcopilor săi, renunţă la demnitatea lui de om, renunţă la cele mai nobile prerogative, pe cari i le-a dăruit Dumnezeu, anume, la raţiune şi la conştiinţa sa; el le sacrifică, pe una şi cealaltă, unei *puteri* omeneşti, care n'a putut fi statornicită, decât în urma transgresiunei unei legi evanghelice lămurite şi pozitive.

Noi ştim prea bine că papii şi episcopii romani se dau de reprezentanţii lui Dumnezeu şi au pretenţia că, ascultând cineva de ei, supunându-se autorităţilor lor, înseamnă a se supune şi ascultà de Dumnezeu; dar deoarece, de altă parte, tot ei sunt cari promulgă definiţiunile şi legile, în virtutea unei pretinse *puteri* împreunate cu demnitatea lor, ei săvârşesc cu un sacrilegiu mai mult, susţinând, că Dumnezeu vorbeşte prin ei, identificându-se cu Dumnezeu.

Preoţia, în biserică, este vrednică de sigur, de respect şi de toată cinstirea. Isus Hristos a aşezat-o pentru a cârmuì biserica Sa, pentru a purtà grijă de împlinirea legii şi ca să păzească păstrarea adevărului. Că lumea dă episcopilor şi preoţilor dovezi de respect, din cauza caracterului lor sfinţit, va face un lucru bun, şi în chipul acesta se va arătà cu supunere cătră cugetarea lui Hristos. Insă trebue, ca acest respect, aceasta veneraţiune, să păstreze o însuşire într'adevăr creştinească, să nu iasă din marginile permise şi să nu meargă până la a identificà cu Dumnezeu pe aceia, cari nu pot fi decât smeriţii săi slujitori; până la a le recunoaşte *o putere* dumnezeească, când cea mai frumoasă prerogativă a lor consistă să pună în lumină singura putere, care se poate impune judecăţii şi conştiinţei omeneşti: *puterea lui Dumnezeu*.

După **Dr. Wladimir Guettée.** *I. Beleuţă.*

# URCAREA SALARULUI PROFESORILOR SEMINARIALI.[1]

In conferenţa preoţească din acest an a tractului Deş, parohul Ioan Andreiu din Corueni a făcut propunerea, primită şi din partea conferenţei, ca din cele 2‰ ce le dă preoţimea din arhidieceză anual la fondul cultural, 1‰ să se adaugă la salarul profesorilor seminariali din Sibiiu. Aduc în publicitate această propunere din motivul că ea poate fi actuală, la tot cazul de interes pentru biserica noastră.

Cât de înaltă misiune îndeplineşte la noi şcoala confesionalănaţională s'a discutat şi recunoscut în toiul discuţiilor purtate asupra legii apponyiane. S'au lansat apeluri peste apeluri pentru salvarea şcoalelor noastre şi s'a agitat necontenit pentru salarizarea învăţătorilor noştri conform legii faimoase din 1907. In acest scop s'a înjghebat şi fondul cultural. Chiar faptul înfiinţării acestui fond e o recunoaştere a şcoalelor, ca foculare de cultură românească şi a învăţătorilor, ca purtătorii făcliei învăţăturii, «cei mai neobosiţi sămănători ai culturei noastre».

Tocmai acum se discută mult asupra pornirei preoţimii pentru îmbunătăţirea sorţii ei, în cari discuţii — ori că li se recunoaşte justeţa pretensiunilor ori că se numesc stăpâniţi de porniri «anarhiste», — se recunoaşte totuş îndreptăţirea de a fi conducătorii naturali şi luminătorii cu misiune sfântă ai neamului nostru, «veghetori ai altarului dumnezeesc şi ai cărărilor drepte şi sigure ale progreselor pe toate terenele».

Dacă mărturisim aceste premise, cu drept vom zice, că mult mai înaltă misiune îndeplineşte şcoala de creştere a preoţilor şi învăţătorilor noştri, aceşti educatori ai satelor noastre. Mă cuget la seminariile noastre cu profesorii lor.

Dacă ne ţinem de datorinţă a susţineà în bun rând şcolile noastre săteşti şi căutăm a îmbià cât mai bună situaţie materialămorală învăţătorilor noştri, negreşit că e de lipsă să ne îndreptăm privirea şi spre seminariile noastre şi profesorii lor, cari şi acum aşteaptă o întoarcere în spre mai bine. Nu e decât o ideie fericită ideea ridicării unui nou seminar în Sibiiu, conform exigenţelor vremii, care dacă va fi întrupată, va tipărì cu litere tot mai groase în istoria bisericii noastre numele I. P. S. D-lui arhiepiscop şi mitropolit Ioan Meţianu şi a Consistorului arhidiecezan. Dacă vom jertfì cu toţii din prisosul nostru ideea va devenì faptă, ridi-

[1] Publicăm acest articol ca o dovadă de solicitudinea ce-o arată preoţimea noastră faţă de profesorii seminariali şi faţă de munca ce o depun ei în interesul bisericei şi a neamului. — N. R.

cându-se un nou seminar spre mărirea și cultura bisericei și a neamului nostru.

Vorbind despre seminar se ridică în forma întrebării chestia profesorilor seminariali. Toți aceia, cari urmăresc activitatea școlară și extrașcolară, culturală-socială a profesorilor seminariali, se pot convinge, că ei depun o muncă desinteresată, conștiențioasă și productivă în agrul culturei noastre, iar dacă considerăm neajunsurile cu cari se luptă, putem afirmà, că sarcinile ce au să supoarte, le întrec puterile. Să amintesc numai seminarul arhidiecezan cu întocmirile-i insuficiente și indolența, indiferentismul, ce se observă din nesprijinirea «Revistei Teologice», susținută de un grup de profesori — și e destul spre a arătà, că ei duc o luptă ideală.

In schimbul muncii, ce depun acești profesori pe altarul bisericei și al neamului — să mărturisim pe conștiință — puțin se face pentru a le asigurà o vieață mai tignită, lipsită de grijile traiului zilnic. Misiunea ce îndeplinesc și munca ce depun în slujba obștei românești, nu stă nici decât în proporție cu dotația lor materială. Cum se explică altcum faptul, că profesorii noștri — cu unele excepții — îndată ce au petrecut anii prescriși trec în ceata protopopilor?! Cred, că nu trebue să mă provoc la cazuri, căci toți cunoaștem câteva.

Eu cred, că dacă profesorii noștri ar fi mai bine dotați, ar renunțà la comoditatea vieții și ar rămâneà la postul, la care au fost chemați, prin ce s'ar ridicà și vaza institutului, având ca profesori oameni bogați în esperiență și versați în științele cu cari sunt încredințați a le propune. A ascultà cursurile susținute de un profesor veteran, cred că îți inspiră mai mult respect și încredere, în cele ce ți se spun, decât a vedeà pe catedră schimbând fețe un tinăr, cu care ai făcut deodată gimnaziul.

Militez pentru propunerea de sus în credința, că întreagă preoțimea va declara-o de dorință a sa, iar P. Onor. Consistor arhidiecezan apreciind deoparte voința preoțimii, de altă parte adevărul motivului adus, va aflà cu cale a intervenì pentru întrebuințarea măcar a unei părți a banului preoțimii întru îmbunătățirea sorții acelora, cari înzestrează preoțimea cu armele științii și ale culturei.

*Georgiu Ciupe,*
preot ort. rom.

# SĂ CETIM SF. SCRIPTURĂ!

## I. De ce trebue să cetim Sf. Scriptură?

*1. Pentrucă în ea se cuprinde cuvântul lui Dumnezeu şi pentrucă cetirea cât mai deasă a acestui cuvânt o impune însuşi Dumnezeu:* «Aşa zice Domnul Dumnezeu.» Isaia cap. 12, v. 5. «Toată Scriptura de Dumnezeu este insuflată şi de folos spre învăţătură, spre mustrare, spre îndreptare, spre deprinderea care este întru dreptate.» II. Tim. cap. 3, v. 16. «Că nu prin voia oamenilor s'a făcut cândva prorocie, ci fiind luminaţi de Duhul sfânt au grăit oamenii cei sfinţi ai lui Dumnezeu.» II. Petru cap. 1, v. 21. «Şi băgaţi cuvintele acestea în inima voastră şi în sufletul vostru.» V. Moisi cap. 11, v. 18. «Ispitiţi Scripturile, că voauă vi se pare întru ele a aveà vieaţa vecilor şi acelea sunt, cari mărturisesc de mine.» Ioan 5, v. 39.

*2. Pentrucă din cuvântul lui Dumnezeu cuprins în Sfânta Scriptură învăţăm a cunoaşte tot mai mult puterea cea fără de margini a Lui şi aceasta contribue mult la mântuirea noastră sufletească.* «Nu sunt iată cuvintele mele ca focul — zice Domnul — şi ca ciocanul care taie piatră?» Ieremia cap. 23, v. 29. «Că precum se pogoară ploaia sau zăpada din cer şi nu se întoarce până când adapă pământul şi-l face de răsare şi rodeşte şi dă sămânţă sămănătorului şi pâne de mâncare, aşa va fi cuvântul meu, care va eşì din gura mea, nu se va întoarce către mine deşert, până când va plinì toate câte am voit şi voi sporì căile tale şi poruncile mele.» Isaia cap. 55, v. 10—11. «Nu mă ruşinez de evanghelia lui Hristos, că puterea lui Dumnezeu este spre *mântuire* tot celuice crede.» Romani cap. 1, v. 16.

*3. Pentrucă cuvântul lui Dumnezeu cuprins în Sfânta Scriptură e vecinic, e un izvor nesecat de sfaturi şi poveţe folositoare sufletului, el luminează mintea şi înveseleşte inima şi e mai de preţ ca aurul şi argintul sau alte petri scumpe.* «Legea Domnului fără prihană, care întoarce sufletele, mărturia Domnului credincioasă, care înţelepţeşte pruncii. Dreptăţile Domnului drepte, celece veselesc inima, porunca Domnului strălucită, care luminează ochii. Frica Domnului curată, care rămâne în veacul veacului, judecăţile Domnului adevărate, îndreptate împreună. Dorite sunt mai vârtos decât aurul şi decât piatra scumpă mult, şi mai dulci decât mierea şi fagurul. Pentrucă robul Tău păzeşte acestea şi când păzeşte acestea, răsplătire este multă.» Psalm 18, v. 8—12. «Căci câte s'au scris mai nainte spre învăţătura noastră s'au scris, ca prin răbdarea şi mângăierea scripturilor nădejde să avem.» Romani cap. 15, v. 4. «Şi fiindcă de prunc ştii Sfintele Scripturi, cari pot să te înţelepţească spre mântuire prin credinţa care este în Hristos Domnul.» II. Timoteiu cap. 3, v. 15.

*4. Pentrucă cuvântul lui Dumnezeu cuprins în Sfânta Scriptură este cea mai bună, cea mai de folos şi cea mai de lipsă hrană a sufletului nostru şi cunoscându-l în deajuns ne-am câştigat cel mai puternic stâlp al*

*credinței noastre creștine.* «Scris este: nu numai cu pâne va trăi omul, ci cu tot cuvântul, care iese din gura lui Dumnezeu.» Mateiu cap. 4, v. 4. «Peste toate luând pavăza credinței cu care veți puteà stânge toate săgețile vicleanului cele aprinse și coiful mântuirii luați și sabia Duhului, care este cuvântul lui Dumnezeu. Ca mai mult să nu fim prunci învăluindu-ne și purtându-ne de tot vântul învățăturii întru amăgitura oamenilor, întru vicleșug spre meșteșugirea înșelăciunii, ci făcând adevăr întru dragoste, să creștem prin toate pentru El, carele este capul Hristos». Efeseni cap. 6, v. 16—17 și cap, 4, v. 14—15.

5. *Pentrucă cuvântul lui Dumnezeu cuprins în Biblie ne luminează mintea și ne nobilitează inima.* «Că porunca legii este sfeșnic și lumină și calea vieții și mustrare și învățătură.» Pildele lui Solomon cap. 6, v. 23. «Arătarea cuvintelor Tale luminează și înțelepțește pe prunci.» Psalm 118, v. 130. «De acestea să gândești, întru acestea să fi, ca procopseala ta să fie între toți.» Timoteiu cap. 4, v. 14.

6. *Pentrucă cuvântul lui Dumnezeu din Biblie ne dă cel mai potrivit și mai eficace mijloc prin care ne putem ferì de păcat.* «Intru ce își va îndreptà tinărul calea sa? Când va păzì cuvintele Tale!» Psalm 118, v. 9. «Pentru cuvintele buzelor Tale eu am păzit căi nesâlnice.» Psalm 116, v. 4. «Sfințește-i pe ei întru adevărul Tău, cuvântul Tău adevăr este.» Ioan cap. 17, v. 17.



7. *Pentrucă cuvântul lui Dumnezeu cuprins în Biblie atât în năcazuri și în suferințe cât și în mijlocul amarelor dureri ale morții ne picură în suflet o pace și seninătate adâncă și ne umple de mângăere.* «După mulțimea durerilor mele în inima mea, mângăierile Tale au veselit sufletul meu.» Psalm 93, v. 19. «Adusumi-am aminte de judecățile Tale cele din veac Doamne, și m'am mângăiat.» Psalm 118, v. 52. «Că de voiu și umblà în mijlocul umbrii morții, nu mă voiu teme de rele că Tu cu mine ești; toiagul Tău și varga Ta, acestea m'au mângăiat.» Psalm 22, v. 4.

8. *Pentrucă prin cetirea cuvântului lui Dumnezeu din Biblie ne solim și promovăm mântuirea sufletului nostru.* «Doamne! la cine vom merge; cuvintele vieții vecinice ai!» Ioan 6, v. 68. «Și acum s'a arătat prin arătarea Mântuitorului nostru Iisus Hristos, carele moartea a stricat și a adus la lumină vieața și nestricăciunea prin evanghelie.» II. Timot. 1, v. 10.

9. *Pentrucă dacă nu cetim Biblia mânia și judecata Domnului mai curând sau mai târziu ne va ajunge.* «Și păziți-vă ca să nu vă lăpădați de celece grăește, că dacă nu au scăpat aceia cari nu sufereau pe celce a prorocit pe pământ, mai mult mai vârtos noi, cari ne lăpădăm de cel ceresc.» Evrei 12, v. 25. «Că oricine se va rușinà de mine și de cuvintele mele și Fiul omenesc se va rușinà de acesta când va venì întru mărirea Sa și a Tatălui și a sfinților îngeri.» Luca 9, v. 26.

Dupăce ne-am convins din cele de până aici că zace foarte mult în interesul nostru, ca să cetim Sfânta Scriptură, să ne oprim puțin și la întrebarea:

## II. Cum să cetim Sf. Scriptură?

*1. Cu cuviinţă şi cu frica lui Dumnezeu în suflet,* căci «începătura înţelepciunii este frica Domnului.» Psalm 110, v. 9, conf. Pilde 1, v. 7. «Cu frica Domnului se fereşte fieştecine de rău.» Pilde 15, v. 29.

*2. Cu sufletul curat de tot cugetul viclean şi rugându-ne ca D-zeu să ne dea înţelegerea de lipsă pentru pătrunderea adevărurilor sale celor vecinice.* «Descopere ochii mei şi voiu cunoaşte minunile din legea Ta; înţelepţeşte-mă şi voiu căutà legea Ta şi o voiu păzì pe ea cu toată inima mea.» Psalm 118, v. 18 şi 34.

*3. Să nu ne îndestulim cu o singură cetire a ei ci să o cetim în continuu.* «Şi să nu lipsească cartea legii acesteia din gura ta, ci să cugeţi întru dânsa ziua şi noaptea, ca să pricepi a face toate cele scrise, că atunci te vei îndreptà şi vei îndreptà căile tale şi atunci vei pricepe.» Isus Navi 1 v. 8.

*4. Cu smerenie.* «Ca nişte prunci de curând născuţi să iubiţi laptele cel cuvântător şi fără de vicleşug. ca printr'ânsul să creşteţi spre mântuire.» Petru cap. 2, v. 2. «Pentru aceea lăpădând toată spurcăciunea şi prisoseala răutăţii, întru blândeţe să primiţi cuvântul cel sădit, care poate să mântuiască sufletele voastre.» Iacob 1, v. 21.

*5. Meditând serios asupra celor cetite şi săpând adânc în inimile noastre toate învăţăturile ce se desprind din ele.* «Şi cuvintele acestea câte poruncesc eu astăzi ţie să fie în inima ta şi în sufletul tău.» V Moisi cap. 6, v. 6. «Şi primeşte din gura Lui poruncă şi ia graiurile Lui în inima ta.» Iov 22, v. 22. «Cuvântul lui Hristos să locuiască întru voi din destul.» Colos. 3, v. 16.

*6. Invăţăturile culese cu sârguinţă din Sf. Scriptură să le traducem şi în fapte şi prin aceasta să le dăm vieaţă.* «Iară fiţi făcători cuvântului şi nu numai ascultători, amăgindu-vă pe voi înşi-vă — căci — celce priveşte la legea cea desăvârşit a slobozeniei şi rămâne într'ânsa, acela nefiind ascultător cu uitare, ci făcător lucrului, fericit va fi în fapta sa.» Iacob 1, v. 22 şi 25.

Preotul ***Aurel Popoviciu.***

---

Unii oameni se bucură de o memorie atât de bună, încât adeseori îşi aduc aminte şi de lucruri, cari nu s'au întâmplat niciodată. De aceea astfel de oameni să ne permită a nu le da crezământ necondiţionat nici atunci când ar spune contrarul dela celece ne spun în astfel de cazuri.

*G. Hango.*

*

Dumnezeu n'a făcut pe femeie nici din capul, nici din picioarele bărbatului, ci din mijlocul corpului, dintr'o coastă din apropierea inimei lui. Pentruce? Pentrucă Dumnezeu n'a voit ca muierea să fie bărbatului nici stăpână, nici roabă, ci soţie, ca să o iubească, iar muierea să se teamă de bărbat, cum zice Apostolul Pavel către Efeseni V. 33.

*G. Hango.*

# PREDICĂ LA DUMINECA VAMEŞULUI ŞI A FARISEULUI.

*«Că tot celce se înalţă smerise-va, iară celce se smereşte înălţase-va».*
Luca XVIII, 10—14.

*Iubiţi creştini!*

În evanghelia de azi, Mântuitorul ne spune o pildă prea frumoasă, în care ne dă învăţături despre smerenie, ca o însuşire plăcută lui Dumnezeu şi totodată osândeşte mândria, care este acel păcat greu, în urma căruia oamenii cei dintâi au perdut fericirea în care i-a aşezat Ziditorul lor. Ne vorbeşte Mântuitorul despre «doi oameni, cari au intrat în biserică, ca să se roage: unul fariseu, iar altul vameş. Fariseul stând, aşa se rugà întru sine: Dumnezeule, mulţumescu-ţi, că nu sunt ca ceialalţi oameni: jefuitori, nedrepţi, preacurvari sau şi ca acest vameş; postesc de douăori în săptămână, dau zeciuealä din toate câte biruesc. Iar vameşul de departe stând, nu vrea nici ochii săi la cer să ridice, ci-şi bătea pieptul său zicând: Dumnezeule, fi milostiv mie păcătosului!»

Unul din ei s'a întors la casa sa mai îndreptat ca celalalt.

Din cele spuse aţi puteà crede, că fariseul s'a întors la casa sa îndreptat, deoarece el se lăudà că păzeà toate poruncile legii; dar n'a fost aşa, fiindcă fariseul uitase cu totul pentruce a venit înaintea altarului. În loc de rugăciune, el îşi înşiră însuşirile lui de-a fi împlinit legea pe din afară. El nu se roagă, ci se laudă pe sine, ba defaimă chiar şi pe deaproapele său, pe vameş, care se rugà cu smerenie.

Despre smerenie şi despre mândrie voesc să vă vorbesc azi, iubilor, şi să vă arăt, că «din patimă se înalţă omul cel smerit şi din înălţimea bunătăţii cade cel trufaş la inimă».

Rogu-vă să mă ascultaţi cu luare aminte, ca să se poată zice şi despre noi, ca despre vameş, că ne-am întors îndreptaţi la casa noastră.

*Cel dintîi păcat,* care s'a arătat înaintea lui Dumnezeu este *mândria* sau *trufia.* Începătorul ei este satana, care arătându-se în chip de şarpe oamenilor celor dintâi, le-a zis că de vor ascultà de el: «vor fi ca Dumnezeu» (Moisi III. 5). Tot patima aceasta a fost cauza căderii lui Lucifer şi a îngerilor săi, cari din îngeri luminaţi s'au făcut diavoli întunecaţi.

Mândria, ca începutul a tot păcatul şi a toată stricăciunea, totdeauna a fost *urâtă înaintea lui Dumnezeu.* Deci toţi aceia, cari voesc a se întoarce la Dumnezeu, sunt mai întâi datori a depărtà dela ei patima aceasta, îmbrăcându-se cu haina smereniei.

Urîtă este mândria şi *înaintea oamenilor.* Sumeţul nicicând nu are în vedere interesele societăţii, în care trăeşte, ci numai ale sale proprii, iar iubirea lui nu e adevărată; ea nu îmbrăţişează şi pe deaproapele, deoarece el se iubeşte pe sine peste măsură. Şi chiar dacă se arată iubitor faţă de cineva, sau dacă face cuiva bine, aceasta o face din interes propriu sau ca să-l laude lumea. El nu consideră pe nimenea de-opotrivă cu sine, ci pe alţii îi despreţueşte în inima sa.

Sfântul *Ambrosie* zice: «Dintre toate păcatele, câte le poate face omul, cel mai mare este sumeţia, căci acesta este izvorul, din care se trage stricăciunea omenească. Cu această săgeată a vătămat mai întâi diavolul pe oameni şi i-a făcut să cadă. Că de cumva omul înşelat prin amăgirea şerpelui nu s'ar fi silit să fie asemenea lui Dumnezeu, atunci nu ar fi moştenit păcatul aducător de moarte».

Patima mândriei îndeamnă la pismă şi ură. Omul cuprins de această boală rea, arde de mănie, văzând pe deaproapele său în o poziţie mai bună, mai vrednică, ba e în stare ca să defaime pe fratele său.

Fariseul din pilda de azi are unele însuşiri bune, dar mândria, lauda proprie i-le întunecă, i-le nimiceşte. Lauda e bună şi plăcută, când omul o merită din partea altuia; urîtă este însă ea atunci, când omul singur şi-o face, ca şi fariseul.

Din cele zise, iubiţilor, vedem mai deaproape *roadele mândriei*, cari sunt: făţărnicia, dispreţul deaproapelui, ura, pisma şi altele.

*Smerenia*, acest dar preţios, din contră, se poate asemănà cu un pom încărcat cu fructe gustoase, care-şi pleacă ramurile sale în jos, ca toţi să se îndulcească din roadele sale cele bune. *Izvorul* ei este *darul lui Dumnezeu* şi *cunoaşterea de sine*. Prin smerenie creştinul vede neputinţa sa, prin urmare îşi recunoaşte păcatele şi lipsurile sale; iar dacă se şi laudă cumva: «întru Domnul să se laude» (Cor I: 1—30). La smerenie *ne îndeamnă* mai întâi însuş Mântuitorul Hristos, «care s'a micşorat pe sine chipul robului luând» şi care «smeritu-s'a pe sine ascultător făcându-se până la moarte, iară moartea crucii» (Filip. 2, 7—8). Mântuitorul ni-s'a dat pe sine nouă oamenilor drept pildă de smerenie zicând: «Învăţaţi-vă dela mine, că blând sunt şi smerit cu inima».

Ne mai îndeamnă la smerenie, iubiţilor, şi Preacurata *Fecioară Maria*, sfinţii *Apostolii* şi «*mucenicii* cei cu număr mare», cari nu s'au ferit de bătăi, chinuri, închisoare, foame şi sete pentru lăţirea evangheliei la toate popoarele.

Vameşul din pilda aceasta nu află nimic bun întru sine, îşi mărturiseşte toate fărădelegile, — nu caută a se îngâmfà, — dar cu atâta mai îndreptat se întoarse la casa sa.

Fraţilor! Să luăm şi noi deci învăţătură: când ne aflăm în casa Domnului să ne aducem aminte, că toţi greşim, toţi suntem păcătoşi, prin urmare — «toată grija cea lumească dela noi lăpădându-o», — să ne rugăm «cu inima înfrântă şi smerită» asemenea vameşului, astfel Dumnezeu, — «carele cearcă inimile şi rărunchii oamenilor», — va da fiecăruia după vrednicia sa.

Să fim deci totdeuna cu băgare de seamă la urmările mândriei şi ale smereniei. Vameşul intrând în biserică, recunoaşte că e păcătos, îşi mărturiseşte păcatele şi smerindu-se se mântueşte, până când fariseul, — care se bucură de o mare trecere înaintea poporului, — mândrindu-se cu faptele cari le-a făcut, se osândeşte.

Astfel, iubiţilor! pe celce s'a smerit, Dumnezeu l-a înălţat, iar pe celce s'a înălţat, l-a smerit.

Pildă vie şi dovadă să ne fie şi nouă aceasta! Nimenea să nu caute a se înălţà, ci mai vârtos să se îngrijească de faptele sale, cari trebue să fie plăcute înaintea Tatălui ceresc. El singur e mare, lui i-se cuvine din partea noastră toată lauda, cinstea şi mărirea, căci «nimenea nu e mare ca Dumnezeul nostru».

Iar Tu Doamne! «celce smereşti pe cei mândrii, iar celor smeriţi le dai dar», depărtează dela noi toată pizma şi răutatea, ca îmbrăcându-ne cu haina smereniei, să ne dai nouă darul de a puteà zice: «Greşit-am Doamne la cer şi înaintea Ta şi nu suntem vrednici, ca să ne cerem iertare dela Tine, ci ca pe vameşul, împărăţiei Tale cei vecinice fă-ne părtaşi», care noi toţi să o câştigăm: Acum şi totdeuna şi în vecii vecilor, Amin! ***Dr Ioan Felea.***

## MIŞCAREA LITERARĂ.



### 1. Cărţi:

**Invăţăminte filozofice-morale din naufragiul Titanicului,** publicate de *Arhim. I. Scriban*, directorul Seminarului Central din Bucureşti. 1912. Preţul 60 bani.

Oamenii necredincioşi au crezut că pot găsì în grozava catastrofă a Titanicului, întâmplată în 1/14 Aprilie anul trecut, cu un argument mai mult în contra Providenţei divine. S'au şi ridicat glasuri cari au interpretat acea catastrofă în sensul necredinţei. E uşor de înţeles că asemenea interpretări nu dau sufletului nici un razim şi nu-i înalţă moralul. Oamenii credincioşi însă au ştiut armonizà şi acea dureroasă întâmplare cu credinţa şi au scos din ea învăţăminte de încurajare şi înălţare morală. Un frumos mănunchiu de asemenea învăţăminte cuprinde scrierea aceasta, în care sunt adunate câteva articole şi cuvântări scrise cu ocazia catastrofei. Ele sunt foarte potrivite pentruca să înlăture nedumeriri şi îndoieli, dând inimei linişte prin întărirea credinţei. Pentru limba clară în care sunt scrise, se cetesc cu mare plăcere. Recomandăm deci această scriere preoţilor noştri, ca să o cetească ei înşişi şi să o răspândească şi în cercul intelectualilor mireni.

*

**Patriarhul Ciril Lucaris.** Confesiunea pseudolucariană şi urmările ei. Pagini din istoria bisericii ortodoxe, de *Dr. Vasile Loichiţia.* Caransebeş 1912. Preţul 50 fil.

Intr'o expunere limpede şi documentată, autorul ne înfăţişează vieaţa sbuciumată şi cu sfârşit tragic a patriarhului Ciril Lucaris, precum şi evenimentele mai însemnate din biserica ortodoxă din veacul al XVII-lea, cari stau în legătură cu aceea personalitate. Autorul se alătură la părerea, foarte verosimilă, că nu Ciril Lucaris a scris confesiunea publicată în Geneva sub numele lui. E bine scos la iveală rolul important ce l-a avut biserica românească, cu Sinodul de Iaşi, în luptele pentru ortodoxie din veacul al XVII-lea. Cetind aceste pagini acum, când atenţiunea ni-e mult îndreptată spre Balcan, ne dau material ca să facem reflexii asupra evenimentelor ce se desfăşoară acolo şi asupra stărilor ce vor urmà.

*

**Chipul mamei.** Episod istoric în contra cultului icoanelor, de Otto von Schaching, traducere de *Arhiereul Antim Petrescu Botoşeneanu*, vicarul sf. mitropolii a Moldovei şi Sucevei. Craiova 1912. Preţul 1 leu 20 bani.

**Martirul Sebastian.** O istorisire din timpul persecuţiunilor în contra creştinilor din Roma, de Wilhelm Herchenbach, traducere de Arhiereul Antim Petrescu-Botoşeneanu. Iaşi 1912. Preţul 1 leu 30 bani.

Despre duioasele şi educativele traduceri ale P. Sfinţitului Arhiereu Antim-Petrescu dela Iaşi am vorbit în Nr. 4—5 pag. 155 a revistei noastre din anul trecut. Atragem din nou atenţiunea cetitorilor noştri asupra lor, căci sunt foarte potrivite spre a propagà, sub forma uşoară a unor povestiri atrăgătoare, ideile vieţii creştine.

De data aceasta anunţăm apariţia încă alor două publicaţii ale aceluiaş zelos traducător şi cari se alătură cu vrednicie la cele de până acum. Amândouă sunt povestiri cu fond istoric din timpul vechiu al bisericei creştine. Cea dintâiu «*Chipul mamei*», ne întoarce cu gândul în epoca luptei în contra icoanelor sub împăratul Leon Isaurul şi arată dragostea creştinilor pioşi faţă de sfintele icoane. Dacă stilul acestei povestiri ar fi ceva mai pe înţelesul poporului, ar fi o foarte bună lectură pentru combaterea nazarenilor şi a altor sectari, cari nu admit cultul icoanelor. Rugăm pe P. Sfinţia Sa să modifice stilul ediţiei a doua în vederea acestei trebuinţe. A doua — «*Martirul Sebastian*» ne înfăţişează luptele şi suferinţele acestui erou al credinţii creştine, mort la anul 281 ca martir. Traducătorul lămureşte simburele istoric al ambelor povestiri în prefeţele cu cari le-a provăzut. Recomandăm aceste scrieri ca o lectură foarte edificătoare nu numai pentru preoţi şi familiile lor, ci şi pentru elevii din şcolile medii şi pentru familiile intelectualilor noştri.

**Discursuri politice,** adunate şi adnotate de *Mariu Theodorian-Carada.* Bucureşti 1912. Într'un mare volum se dau din discursurile politice ale lui Vasile Lascar.

**Problemele „Asociaţiunii",** de *Dr. Elie Dăianu.* Sibiiu 1912. Preţul 50 fil. Conţine luminosul exposeu făcut în adunarea generală a «Asociaţiunii», ţinută la 13 şi 14 Octomvrie anul trecut în Sibiiu.

2. Reviste, ziare:

**„Revista ortodoxă"** e titlul unei noi reviste bisericeşti, ce apare la Bucureşti, redactată de păr. Arhim. *I. Scriban*, păr. econ. *I. Popescu-Mălăeşti*, dnii *I. Mihălcescu* şi *N. Dobrescu*. Până acum au apărut două fascicole, cari se prezintă în condiţiuni superioare, atât ca cuprins cât şi ca formă. În cuvântul cătră cetitori, comitetul revistei, accentuând trebuinţa de învăţătură bisericească, îşi fixează programul în cuvintele pline de căldură: «să arătăm dreptăţile legii creştine ortodoxe, pe care o credem aşezarea cea mai adevărată a celor întemeiate de Domnul Hristos în lume, şi de pe temeliile ei, ca dintr'o cetate de veacuri a neamului românesc, să apărăm credinţa noastră, să dăm toate lămuririle şi îndrumările trebuincioase, să arătăm temeiurile şi preţul credinţei noastre şi pentru cei de sus şi pentru cei de jos, şi pentru cei învăţaţi şi pentru cei neînvăţaţi, să căutăm să aducem la luarea aminte a tuturor că toţi au un suflet pentru îndreptarea căruia Iisus Hristos a venit în lume, şi că în comunitatea aceasta de suflet şi de Mântuitor să ne simţim fraţi datori a lucrà unii pentru alţii». Cuprinsul celor două fascicole apărute corespunde pe deplin acestui frumos program. Ele conţin articole de ştiinţă teologică, de orientare asupra unor probleme religioase de actualitate, studii de istorie bisericească, articole de informaţie asupra vieţii din biserica română şi din alte biserici etc. — scrise cu competinţa bărbaţilor de specialitate. Îi dorim acestei bune reviste, a cărei lipsă erà de mult simţită, vieaţă lungă şi roade bogate pentru întărirea credinţei ortodoxe! Apare la două luni odată. Abonamentul (în străinătate) 10 lei. Administraţia: Strada Mihail Cogălniceanu, 21.



**„Gazeta Transilvaniei"** în foiletonul numărului dela 9/22 Ianuarie face câteva constatări şi cereri cu privire la activitatea bisericei noastre, cari merită atenţiune. Dupăce constată că biserica nu mai are astăzi, mai ales pentru intelectuali, atragerea de odinioară, fiindcă nu cultivă fondul viu de vieaţă religioasă, spune: «Avem deci lipsă imperativă *de conţinut, de fond*, în primul rând la oraşe, unde convingerea despre nerostul (!) slujbei dumnezeeşti a devenit atât de dureros răspândită. 99% ale intelectualilor noştri nu mai cercetează biserica. Această răceală intelectualul o aduce cu sine de pe băncile şcoalei... E deci neapărat de lipsă, ca să ne vie *biserica* într'ajutor. Singurul (?) şi cel mai puternic sprijin al creşterii religioase-morale numai *predica* poate să fie... Pilda popoarelor de altă confesiune ne dovedeşte, că intelectualul oraşelor şi elevul mai mare are lipsă de *predici cu conţinut potrivit inteligenţei sale*. Predica preotului dela oraş trebue să fie o tratare filozofică a elementelor de credinţă. Trebue să ţie pas cu progresul ştiinţelor, cari ameninţă religia din ce în ce tot mai primejdios... Biserica în felul acesta devine *şcoala credinţei*, unde elevul nefiind stăpânit de grijile «calculilor», răpit de necondiţionata superioritate a religiei faţă de orice ştiinţă, trebue să ajungă la convingerea că nu sistemele reci ale savanţilor, nu tăgăduirea mefistofelică e chemată

să cârmuească soartea omenirii, ci fericirea, spre care tindem cu toții, se cuprinde în adevărul sublim, care nu s'a putut răsturnà de nici un savant: «iubirea de Dumnezeu și aproapele». Scriitorul acestora spune că își aduce cu plăcere aminte de predicile episcopului Prohászka, ținute în Budapesta.

## CRONICĂ BISERICEASCĂ-CULTURALĂ.

**Căsătoria a doua a preoților** a fost pusă în discuție în a. 1907 din partea preoților din mitropolia sârbească a Carlovițului. Un număr de vre-o 500 preoți, dintre cari 150 erau văduvi, au înaintat în acel an congresului național-bisericesc din Carloviț o petiție, în care cereau să se permită preoților văduvi a doua căsătorie. Fiindcă chestiunea erà de natură spirituală, congresul, care e for administrativ, a transpus petiția sinodului episcopesc al mitropoliei de Carloviț. Sinodul episcopesc a făcut întrebare la sinoadele episcopești ale celorlalte biserici ortodoxe autocefale că: nu ar rupe comunitatea bisericească cu mitropolia Carlovițului, dacă ea ar permite preoților să se căsătorească a doua oară? Răspunsurile ce le-a primit nu le știm. Știm atât, că pe urma acelei acțiuni s'a pornit o vie discuție academică între teologii ortodocși din diferite părți. Unii au fost *pentru*, alții *contra* căsătoriei a doua a preoților. Și dintre teologii ortodocși români au luat unii parte la această discuție. Ne-am ocupat și noi, în «Revista Teologică», cu ea, în câteva rânduri.

Dar chestiunea nu s'a oprit aici. Sinodul episcopesc din Carloviț a agitat-o din nou, într'o scrisoare ce a trimis-o la începutul anului 1911 patriarhului din Constantinopol. Despre pașii ce i-a făcut patriarhul «*Revista ortodoxă*» dela București ne dă următoarele informațiuni:

«Printr'o enciclică a sa, patriarhul din Constantinopol a cerut părerea bisericilor autocefale. In acelaș timp fură consultați și teologii patriarhatului. In ședința sf. Sinod din 15/28 Martie 1911 se cetì răspunsul teologilor-profesori dela Seminarul din Halchis, care fu *favorabil* căsătoriei a doua. Brieniu, bătrânul mitropolit al Nicomediei, erà de aceeaș părere. Mitropolitul Pisidiei fu de părere că biserica patriarhală din Constantinopol trebue să-și formeze o opinie conform cu canoanele, înainte și indiferent de răspunsurile bisericilor autocefale; după el, sf. Sinod ar fi trebuit, în urma consultării teologilor, să ia o deciziune. Totuș se amână aceasta până la sosirea răspunsurilor bisericilor consultate. Biserica din Muntenegru fu de părere că nu trebuesc schimbate uzurile tradiționale; biserica ortodoxă din Transilvania primeà schimbarea cu condiția ca să consimtă la ea toate bisericile ortodoxe. Către sfârșitul anului 1911 sosiră răspunsuri și dela celelalte biserici ortodoxe și fură diferite. Cel mai târziu sosì răspunsul patriarhului de Ierusalim Damian (în Ianuar 1912), care fu de părere, că numai un sinod ecumenic poate să tranșeze chestia. Acelaș răspuns l-a dat și biserica Sârbiei».

Deocamdată în acest stadiu s'a oprit chestiunea căsătoriei a doua a preoților.

*

**Notiţe istorice.**[1] Pe foile goale dintre tablele cărţilor: Cuvintele lui Teodor Studitul şi Cuvintele lui Doroteiu, ambele tipărite în Râmnic la anul 1784 şi legate împreună, am aflat următoarele notiţe scrise cu litere cirile:

I. Arătare:

«Se face inştiinţare cui se cuvine a ştí şi mai vîrtos cui se vine a propoveduí din aceasta carte, precum cartea aceasta fiind făcută de Sfântul Teodor Studitul şi de Sfântul Cuviosul Dorotheiu. Adecă, cuvintele acelea sunt (aici) cu care învăţă ei pre ucenicii sei pre călugări (fiind aceşti mai sus numiţi mai mari egumeni preste mulţi călugări). Dară aceasta se poate face lesne şi spre învăţătura mirenilor celor adevăraţi dreptcredincioşi creştini. Numai propoveduitoriul să ia sama la pravilele acestea în jos următoare.

*a.*) Intăiu: Când zice: Fraţilor şi părinţilor! să zică: Fraţilor pravoslavnici creştini.

*b.*) Fiindcă nu sunt cuvintele acestea făcute pe toate Duminecile, ca intr'alte Cazanii, să aleagă cuvinte de unde va vrea, dintr'ale Sfântului Teodor sau a Sfântului Dorotheiu, şi să le tocmească după folosul creştinilor, şi unde zice, că am lăsat lumea şi am venit la această sfântă ingerească vieţuire, poate să zică aşa: că am lăsat înşelăciunea ereticilor celor ce ţin credinţa spre uşurare (după voia trupului) şi ţinem credinţa cea grea improtiva trupului, care e spre mântuirea sufletului, iproci.



*c.*) A treia: La aceste invăţături trebue să se gătească mai nainte cum să le spue, că poate şi din doaue trei cuvinte să aleagă o învăţătură, care va socoti-o după prilejul vremii să fie spre folosul sufletelor ascultătorilor creştini, şi unde va fi pentru osăbirea cinului călugăresc, să o lase sau o indrepteze spre creştinescul nume, precum am zis. Cu aceasta poftind creştineştilor suflete folos de obşte (pentru care am şi scris) rămâiu voitoriu bun de obşte.

In M. G. Monoştor, 29. Martie 1795,

*Petru Fodorean,*
dascăl neunit în M. G. Monoştor.

II.

«Cinstite Părinte popa Andreiu dela M. G. Vălcău; poftesc sănătate trupească şi sufletească dela Chs. Dzeu, iproci. A doaţi mulţămesc de această sfântă carte, care se chiamă carte de suflet folositoare şi călugărească învăţătură, precum mărturiseşte sfânta scriptură, iproci. Cu aceasta remâiu de bine voitoriu.

În O. Finciu, 17 Maiu 1798. *Dimitrie Popovici.*

Comunicate de ***Gavriil Hango,*** presbiter.

*

[1] Asemenea notiţe le credem de interes pentruca să cunoaştem preocupaţiile puţinilor cărturari vechi ai satelor noastre. *N. R.*

**Cvincvenalele preoţilor.** Dupăcum scrie un ziar guvernamental, proiectul pentru urcarea dotaţiei preoţimei prin acordarea de cvincvenale în curând va fi prezentat. În budgetul pe acest an s'au luat sumele necesare spre acest scop. Nu ni se spune însă şi aceea, că toţi preoţii, fără deosebire de cvalificaţie, vor fi împărtăşiţi în mod egal de cvincvenale. E rău că nu avem informaţii exacte asupra acestui lucru, ca preoţimea noastră să scape de neliniştea în care se găseşte

*

**Marconi — om religios.** Se găsesc oameni cari trâmbiţă în lumea largă, că ştiinţele naturale ar stà în contrazicere cu credinţa în Dumnezeu şi că, prin urmare, naturaliştii n'ar puteà fi totodată şi oameni credincioşi. Noi ştim că tocmai contrarul e adevărat: naturaliştii cei mai celebri din toate timpurile, aceia cari au deschis terene noui de cercetare şi au îmbogăţit comoara ştiinţei cu rezultate însemnate, au fost oameni religioşi. Studiul naturii i-a făcut să înţeleagă înţelepciunea şi atotputernicia Creatorului şi astfel chiar din acel studiu am scos şi noi motive pentru adevărul credinţei în Dumnezeu. Nu rezultatele pozitive ale ştiinţelor naturale, ci o anumită filozofie materialistă, care nu vreà să vadă în lumea finită urmele absolutului, numai această filozofie mioapă se răzvrăteşte în contra adevărului credinţei. Nu numai cei mai celebri naturalişti din secolele trecute, ci şi cei de astăzi sunt oameni credincioşi. Am puteà cità multe nume, dar de astădată ne mărginim la unul, care a fost des amintit în timpul din urmă în presa zilnică: *Guglielmo Marconi*, inventatorul telegrafiei fără sârmă. Zeppelin şi-a mărturisit în repeţite rânduri credinţele sale religioase, dar despre Marconi numai de curând se ştie că e om religios. Când în legătură cu catastrofa «Titanicului» s'a amintit adeseori numele lui, presa catolică s'a lăudat cu el ca cu un fiu al bisericii catolice, dar pastorul Paolo Calvino din Lugano a spus în publicitate că marele inventator este membru al sectei Valdenzilor şi că nu-şi ascunde convingerile sale religioase. Soţia lui Marconi, de naştere o irlandeză, dă mână de ajutor misiunilor sectei valdaneze, stă deci în serviciul unei propagande religioase. De aici putem deduce că în familia unui naturalist ca Marconi spiritul religios se împacă foarte bine cu studiul naturii. E deci cu dreptate să se spună că aceste două lucruri ar stà în contrazicere?

*

**Adnex la episcopia de Hajdudorogh.** Ca un adnex la episcopia gr. cat. maghiară de Hajdudorogh se va înfiinţà un vicariat cu sediul în Târgul-Murăşului, care va cuprinde parohiile din săcuime afiliate la noua episcopie. De altfel şi acest vicariat e decretat în bulla «Christifides» al papei Piu X. drept mijloc de «mântuire» sufletească.

# Tipicul cultului religios.

*Cazuri liturgice, date şi indigitări tipiconale pe luna lui Februarie 1913.*

**Vineri seara în 1 Februarie la vecernie.** După începutul obicinuit cu binecuvântare şi cetirea psalmului de seara, urmează ectenia cea mare şi caftisma. La «Doamne strigat-am» punem stihirile sărbătorii pe 8, conform celor prescrise la mineiu pe glas I., apoi «Mărire şi acum»: Să se deschidă uşa cerului astăzi. În decursul acesteia să face vohodul, după care îndată cetindu-se imnul de seara «Lumină lină», se cântă prohimenul zilei şi se cetesc paremiile mineiului. Ectenia obicinuită, «Învredniceşte-ne Doamne» ectenia celor şase cereri de seara şi stihoavna mineiului cu «Mărire şi acum», «Celce se poartă pe Heruvimi» pe melodia antifonului 8: «Acum slobozeşte» şi celelalte, iar după «Tatăl nostru» troparul sărbătorii «Bucură-te ceeace eşti cu dar dăruită» (de 3 ori) şi otpustul (finalul) obicinuit.

**Sâmbătă în 2 Eebruarie. Întimpinarea Domnului nostru Iisus Hristos, când L-a luat Simeon în braţele sale. La utrenie:** Începutul se face ca de obicei cu binecuvântare, cetirea psalmilor de dimineaţa şi ectenia de începere. După «Dumnezeu este Domnul», care se cântă pe melodia troparului gl. I, urmează troparul sărbătorii dela vecernie de 3 ori. Iar după ect. mică cântăm sedelnele sărbătorii din mineiu cu ectenie între ele. După seria a II-a de sedelne, imediat se cântă Polieleul cu pripelele sărbătorii. Ectenie mică şi sedealna Polieleului cu «Mărire şi acum». Antifoanele sărbătorilor şi prohimenul «Pomeni-voiu numele Tău întru tot neamul şi neamul» cu stihul lui. După «Toată suflarea» (de 3 ori) să ceteşte evanghelia utreniei a sărbătorii dela Luca: în vremea aceea: erà un om în Ierusalim, anume Simeon» şi psalm 50. «Mărire — Pentru rugăciunile Născătoarei de Dumnezeu, Milostive cu «şi acum», apoi stihul «Milueşte-mă Dumnezeule» cu stihira «Să se deschidă uşa cerului astăzi» pe glas 6 din mineiu. Catavasiile sărbătorii. După peazna a 3-a şi ectenie cântăm sedelna sărbătorii dela mineiu cu «Mărire şi acum», după a 6-a condacul şi icosul mineiului. Piesnei a 8-a îi premerge stihul obicinuit, iar la peasna a 9-a se cântă numai pripelele indicate în mineiu. Svetilna sărbătorii de 3 ori şi îndată «Hvalitele» mineiului pe glas 4 cu «Mărire şi acum» pe glas 6. În fine «Doxologia cea mare» pe melodia tr. 6 — şi troparul sărbătorii.

**3 Februarie:** Dumineca *Vameşului* şi a *Fariseului* glas 5, voscr. 5-a. In Dumineca aceasta se începe *periodul Triodului.*

La Vecernie şi Utrenie: Cântăm stihirile Octoihului şi a Triodului, având a ne orientà întru toate conform prescrierilor tipiconale ale Triodului. Remarcabil e la utrenie: cântăm Catavasia: «Deschide-voiu gura mea», iar la liturghie evanghelia: «Zis-a Domnul pilda aceasta: Doi oameni s'au suit în biserică».

In săptămâna aceasta şi în cea următoare la rânduiala zilelor de rând ne folosim numai de Octoich şi Mineiu.

**10 Februarie:** *Dumineca Fiului rătăcit,* glas 6, voscr. 6-a. La vecernie şi utrenie: Totul se cântă din Octoih şi Triod.

La *utrenia* acestei Dumineci şi a celor două următoare se cântă: «*Polieleul*» cu psalmul de tânguire 136: «*La râul Babilonului*».

La *liturgie:* Evanghelia: «Zis-a Domnul pilda aceasta: Un om aveà doi feciori».

**17 Februarie:** *Dumineca lăsatului de carne,* glas 7 voscr 7. La vecernie şi utrenie: cântările din Octoih şi Triod. Peste săptămână: facem toate dupăcum arată la Triod, totastfel şi în «sâmbăta morţilor».

*Notă*: De va cădeà pe Duminecile Triodului un *sfânt de rând,* atunci rânduiala aceluia are de a se face la pavecerniţa (noptânda) din Vinerea precedentă.

*Cantor.*